

II. ABDÜLHAMİD

MODERNLEŞME SÜRECİNDE İSTANBUL
ISTANBUL DURING THE MODERNIZATION PROCESS

EDİTÖR
DR. COŞKUN YILMAZ

PROJE YÖNETMENİ
PROJECT MANAGER
DR. COŞKUN YILMAZ

KONSEPT DANIŞMANI
CONCEPT ADVISOR
AHMET KOT

BİLİMSEL DANIŞMAN VE REDAKSİYON
ACADEMIC ADVISOR AND EDITING
YRD. DOÇ. DR. ABDÜLHAMİT KIRMIZI

İNGİLİZCEYE ÇEVİRİ
TRANSLATION INTO ENGLISH
ZENITH

TÜRKÇE TASHİH, İMLA VE REDAKSİYON
TURKISH PROOFREADER, SPELLING AND EDITORIAL
DR. MUSTAFA DEMİRAY

İNGİLİZCE REDAKSİYON
EDITING ENGLISH
PROF. DR. HAMZA KANDUR - ZEYNEP (JANE LOUISE) KANDUR

GÖRSEL MATERYAL ARAŞTIRMASI
VISUAL MATERIALS RESEARCH
DR. COŞKUN YILMAZ - UĞUR DEMİR - AYKUT CAN

FOTOĞRAF
PHOTOGRAPHER
COŞKUN AYDIN - İSMAİL KÜÇÜK - SUAT ALKAN - YALIN KARADEMİR -
A. FATİH YILMAZ - TSM ARŞİVİ - BOA ARŞİVİ - MSA ARŞİVİ - VGM ARŞİVİ

KİTAP TASARIMI
DESIGN DIRECTOR
BÜLENT AVNAMAK

GRAFİK UYGULAMA
GRAPHICS DESIGN AND LAYOUT
SABİT ERTAŞ

TEKNİK KOORDİNASYON
TECHNICAL COORDINATION
ELİF AYDIN - OKAN DOĞAN

YAPIM
PRODUCTION
ATM LTD. ŞTİ.
MAHİR İZ CADDESİ NR: 8/1 ALTUNİZADE - ÜSKÜDAR / İSTANBUL
TEL: +90 216 474 45 19 - FAX: +90 216 474 44 91

BASKI VE CİLT
PRINTING AND BINDING
SEÇİL OFSET

ISBN
978-605-61007-2-7

İSTANBUL 2010

İSTİKLAL CAD. ATLAS PASAJI NR: 131 BEYOĞLU / İSTANBUL
TEL:+90 212 377 02 00 - FAX:+90 212 244 55 37

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE HUKUK

LAW IN THE REIGN OF ABDÜLHAMİD II

PROF. DR. MEHMET AKMAN*

Bir padişah dönemine inhisar edecek şekilde hukuk tarihi çalışmak Türk hukuk tarihinin yerleşik bir yöntemi değildir. Türk hukuk tarihini İslamiyet öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırmak, İslamiyet sonrasını da Tanzimat öncesi ve sonrası diye bölmek, umumiyetle kabul edilegelen ve aslında isabetli de olan tasnif biçimidir. Tanzimat döneminin ayrı ele alınmasının sebebi bu dönemin hukuk kurum ve kuralları bakımından klasik dönemden esaslı biçimde ayrışmasıdır. II. Abdülhamid dönemini Tanzimat dönemi hukuk gelişme ve değişmelerinden soyutlayarak müstakil olarak incelemek hukukî devamlılığı gözden kaçırma riski taşısa da, tarihsel bir “kesit” almak ve döneme bu genel çerçeveyi zihnimizde tutmak kaydıyla hususi olarak ve daha yakından bakmak mümkündür.

MEVZUAT

Kanun-i Esasî

Medine Anayasası ve Fatih’in *Teşkilat Kanunnâmesi* gibi anayasal belgeler bir tarafa bırakılırsa İslam ve Türk hukuk tarihindeki ilk yazılı anayasa 7 Zilhicce 1293/24 Aralık 1876 tarihli *Kanun-i Esasî*’dir. *Kanun-i Esasî* hazırlanırken dönemin Avrupa anayasaları incelenmiş, bunların bir kısmı tercüme edilmiştir. Neticede Belçika ve Prusya anayasalarından doğrudan istifade edilmiş ve mesela Belçika anayasasındaki kuvvetler ayrılığı yerine Prusya anayasasındaki kuvvetler birliği esası

To study Turkish legal history by limiting it to the reign of just one sultan is not an established method. The commonly accepted classification is to divide Turkish legal history into two periods, that which comes before Islam and that which comes after Islam; the latter is further divided into the era before the Tanzimat and the one after; this is in fact an accurate approach. The reason for studying the Tanzimat era separately is that it fundamentally differs from the classical period as far as the rules and legal institutions of the period are concerned. Even if there is a risk that legal continuity will be disrupted by studying the legal changes and developments of the Abdülhamid period independent from the Tanzimat period, it is still possible to take a closer look at this “section” of history, if we keep the general framework of this period in mind.

LEGISLATION

Kanun-i Esasî (Constitution)

If we put to one side constitutional documents like the *Medina Charter* and Fatih’s *Teşkilat Kanunnâmesi*, the first written constitution in Islamic and Turkish legal history was the *Kanun-i Esasî*, dated 7 Zilhicce 1293/24 December 1876. While preparing the *Kanun-i Esasî* the European constitutions were examined, and some of these were translated. As a result, the Belgian and Prussian constitutions were directly utilized; rather than the separation of

* Marmara Üniversitesi

Sultan II. Abdülhamid

powers that is found in the Belgian constitution, the principle of the unification of powers in the Prussian constitution was adopted. This constitution was prepared by a committee in the Council of State, which was headed up by Server Pasha and included intellectuals like Namik Kemal and Seyfeddin Efendi from the kazasker rank. After defeat in the Ottoman-Russian War of 1877-78, Abdülhamid dissolved Parliament on 14 February 1878, and it was not reconvened.

It would be of benefit to be prudent when stating that the constitutional movement started late in the Ottoman State, that the democratic experience was insufficient, or that, in contrast to this, democracy in the West had a long past. The first written constitution was the *American Constitution*, written in 1787, and the second was the *French Constitution*, written in 1791. Other constitutions can be listed as follows: the *Spanish Constitution* in 1812, the *Norwegian Constitution* in 1814, the *Belgian Constitution* in 1831, the Italian and Swiss constitutions in 1848, the *Dutch Constitution* in 1887 and the *Japanese Constitution* in 1889. Thus, the first *Ottoman Constitution*, dated 1876, has a rather early date in constitutional history. If we take into account that as far as the content is concerned, the *Sened-i İttifak* (Certificate of Union), dated 1808, the *Tanzimat Fermanı* (Reform Firman), dated 1839, the *Islahat Fermanı* (Reform Firman), dated 1856 and the 1875 *Fermân-ı Adalet* (Justice Firman) all had constitutional characteristics, then it is easy to understand that the Ottoman State did not lag behind the other states, in fact it was a little in front.

According to the *Kanun-i Esasî*, the Ottoman State was a monarchical, unitary state with *ahkâm-ı şer'îye* (laws based on the Shariat). The official language was Turkish and the capital was Istanbul. Included in the constitution were rights of citizenship, individual liberty, personal security, freedom of worship, freedom of the press, freedom of petition, freedom of instruction, equality before the law, immunity of domicile, guarantee of ordinary judge, the prohibition of confiscation or forced labor, the principle of the legality of taxes, the prohibition of torture and the guarantee of the right to vote and be elected. The fundamental organs of the state were listed as legislative, executive and judicial. The *Meclis-i Umumî*, which consisted of the *Heyet-i*

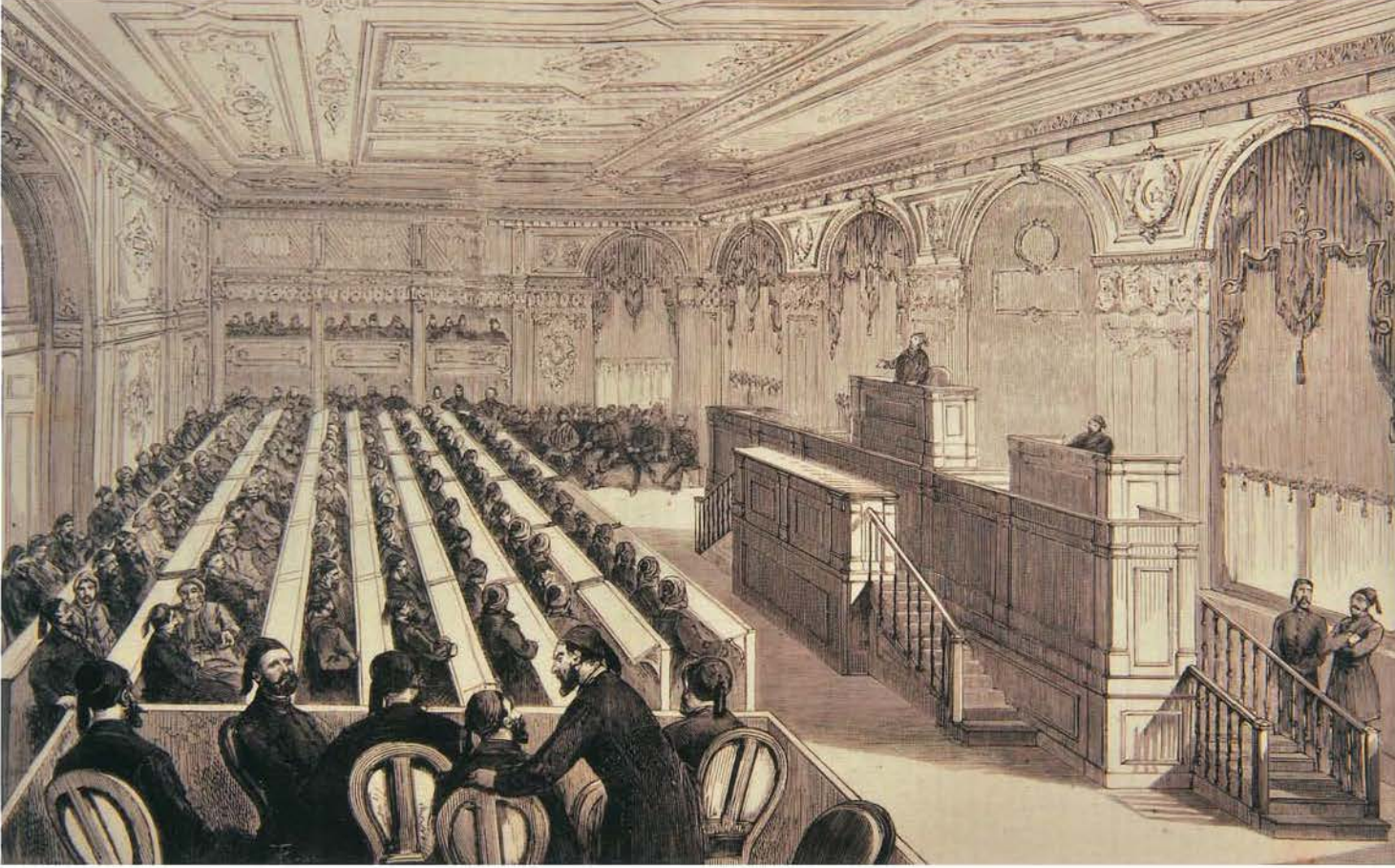
benimsenmiştir. Bu anayasa Şûrâ-yı Devlet'te Server Paşa başkanlığında, aralarında Namık Kemal ve kazasker rütbeli ilmiye sınıfından Seyfeddin Efendi'nin de bulunduğu bir heyetçe hazırlanmıştır. II. Abdülhamid, 1877-78 Osmanlı Rus Harbi yenilgisinden sonra 14 Şubat 1878'de meclisi "tatil" etmiş, bir daha da toplamamıştır. Bu zaman zarfında meclis dışındaki devlet kurumları *Kanun-i Esasî* hükümlerine göre çalışmaya devam etmiştir.

Anayasacılık hareketlerinin ülkemizde geç başladığı, demokrasi tecrübemizin yeterli olmadığı, buna mukabil Batı'da demokrasinin derin bir geçmişi olduğu yönünde kanaat belirtirken ihtiyatlı olmakta fayda vardır. Dünyada yazılı ilk anayasa 1787 tarihli *Amerikan Anayasası*, ikincisi 1791 tarihli *Fransız Anayasası*'dir. Diğer anayasalar şöyle sıralanabilir: 1812 İspanyol, 1814 Norveç, 1831 Belçika, 1848 İtalya, 1848 İsviçre, 1887 Hollanda ve 1889 Japonya anayasaları. İlk *Osmanlı Anayasası*'nin tarihi olan 1876 tarihi, anayasacılık tarihinde oldukça erken bir dönemi ifade etmektedir. 1808 tarihli *Sened-i İttifak*, 1839 *Tanzimat Fermanı*, 1856 *Islahat Fermanı* ve 1875 tarihli *Fermân-ı Adalet*'in muhtevaları bakımından anayasal nitelikte belgeler olduğu hatırlanırsa, Osmanlı Devleti'nin bu sahada sair devletlerden hiç de geri kalmadığı, hatta bir kısmından önde olduğu rahatlıkla görülür.

Kanun-i Esasî'ye göre Osmanlı Devleti, monarşik, üniter ve ahkâm-ı şer'iyeye istinad eden bir devlettir. Resmî dili Türkçe, başkenti İstanbul'dur. Vatandaşlık hakkı, kişi hürriyeti, kişi güvenliği, ibadet hürriyeti, basın hürriyeti, dilekçe hakkı, öğretim hürriyeti, kanun önünde eşitlik ilkesi, konut dokunulmazlığı, kanunî hâkim teminatı, müsadere ve angarya yasağı, verginin yasallığı ilkesi, işkence yasağı ve seçme ve seçilme hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. Devletin temel organları olarak yasama, yürütme ve yargı organları zikredilmiştir. Heyet-i Âyân ve Heyet-i Mebusân'dan müteşekkil Meclis-i Umumî yasama organıdır. *Kanun-i Esasî*, temsili demokrasinin temel esaslarından biri olan milletin temsili ilkesini kabul etmiştir. Yürütme organı, padişah ve Heyet-i Vükelâ şeklinde ikili yapıdadır. Saltanat "ekber evlat (seniorat)" sistemi dahilinde Osmanlı sülalesine aittir. Saltanat hilâfeti de içermektedir. Yargı organı mehâkim yani mahkemelerdir.

Âyân (committee of lords) and the Heyet-i Mebusân (committee of representatives), was the legislative organ. The *Kanun-i Esasî* accepted that one of the fundamental principles of representational democracy was the representation of the nation. The executive organ had a dual structure, that is, the sultan and the Heyet-i Vükelâ (committee of ministers). The inheritance of sultanate was based on an "elder son" (seniorat) system for the Ottoman dynasty. The sultanate included the caliphate and the judicial organ was the courts. The judicial independence that was introduced by the 1876 *Kanun-i Esasî* was more advanced than that of the 1924 *Constitution*, and it was not behind the 1961 or 1982 constitutions. Judges could not be dismissed. The principle of the independence of courts is expressed as: "The courts are free from all forms of interference." In the *Kanun-i Esasî*, the institution of the public prosecutor was constitutionalized and the duties and authority of the prosecutor were defined by law. The principal of publicizing rulings was accepted. The principle that suits between people and the government would be tried in general courts was established. One of the basic principles of the state, that of the law of the ordinary judge, was accepted here.

The 1876 *Kanun-i Esasî* was inflexible; that is, it was a constitution that was more difficult to change than any other law. If we do not include the 113th article, which gave the authority to exile opponents without a judicial ruling and which in some sources is stated as having been placed by Midhat Pasha, then we can say that without exception basic rights and freedoms were guaranteed. The authority to judge was given to independent courts. Thus, in the Ottoman State from 1876 on, the possessor of judicial authority was clearly no longer the sultan. As the legislative and executive powers of the first form of the 1876 *Kanun-i Esasî* were still to a large extent affiliated with the sultan, this was not the establishment of a constitutional monarchy in the absolute sense of the words. A true constitutional monarchy was accepted in Turkey for the first time with the changes made to the 1909 *Constitution*. After 1909, it was not only the judicial powers, but also the legislative and executive powers that had been removed from the sultan's hands. The legislative powers now lay with the Parliament and the executive powers were in the Heyet-i Vükelâ. Thus, it can

Meclis-i Mebusan seçimleri için oy kullanılması
Voting for the parliamentary elections
(L. Illustration)

1876 *Kanun-i Esasîsi*'nin yargı konusunda getirdiği güvenceler 1924 *Anayasası*'ndan ileridir; 1961 ve 1982 anayasalarından ise geri değildir: Hâkimler azlolunamazlar. Mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi, "Mahkemeler her türlü müdahaleattan azâdedir" şeklinde ifade olunmuştur. *Kanun-i Esasî* savcılık kurumunu da anayasallaştırmış ve savcılarının görev ve yetkilerinin kanunla belirleneceği hükmünü getirmiştir. Yargılamanın "aleniliği" ilkesi kabul edilmiştir. Kişiler ile hükümet arasındaki davaların genel mahkemelerce görüleceği belirtilmiştir. Günümüzde hukuk devletinin temel esaslarından biri olarak kabul edilen tabii hâkim, olağan hâkim ilkesi kabul edilmiştir. 1876 *Kanun-i Esasîsi* kattı, yani değiştirilmesi diğer kanunların değiştirilmesinden daha zor bir anayasadır. Yargı kararı olmadan muhalifleri sürgün etme yetkisi veren ve bazı kaynaklarda Midhat Paşa'nın ısrarıyla anayasaya girdiği belirtilen 113. madde istisna tutulursa temel hak ve özgürlükleri eksiksiz tanıdığı söylenebilir.

be said that as early as 1909, all constitutional democratic institutions had been formed on the "legal plan".

The 15th and 16th Volume of the *Mecelle* and the other Activities of the *Mecelle Cemiyeti* *The Mecelle* (Code of Ottoman Civil Law), which appeared in sections between 1869 and 1876, was prepared by the *Mecelle Cemiyeti*, headed up by Ahmed Cevdet Pasha. The final two books prepared by the society, *Beyinât ve Tahlif* (Evidence and Administration of Oath) and *Kazâ* (Administration of Justice) were published in *Düstûr* and put into execution on 26 Şaban 1293/15 September. *The Mecelle* was the *Ottoman Civil Law* and is the first example of the codification of fiqh in Islamic legal history. From this aspect, it has a special place not only in Turkish law, but also in Islamic law.

One of the last activities of the *Mecelle Cemiyet* is stated as: *Katili mahum olmayan*

Yargı yetkisi bağımsız mahkemelere verilmiştir. Ülkemizde 1876'dan sonra artık yargı yetkisinin sahibi kesin bir şekilde padişah değildir. 1876 *Kanun-i Esasî*'nin ilk şeklinde yasama ve yürütme yetkilerinin hâlâ büyük ölçüde padişaha bağımlı olması dolayısıyla tam bir meşrutî monarşi kurulamamıştır. Ülkemizde tam bir anayasal monarşi ancak 1909 anayasa değişiklikleri ile kurulabilmiştir. 1909'dan sonra, artık sadece yargı değil, yasama ve yürütme erkleri de padişahın elinde değildir. Yasama yetkisi meclise, yürütme yetkisi de Heyet-i Vükelâ'ya aittir. Böylece daha 1909 yılında, demokrasinin tüm anayasal kurumlarının "hukukî planda" oluştuğu söylenebilir.

Mecelle'nin 15. ve 16. Kitapları ve Mecelle Cemiyeti'nin Diğer Faaliyetleri

1869-1876 yılları arasında bölümler halinde ısdar edilen ve Ahmed Cevdet Paşa başkanlığındaki Mecelle Cemiyeti tarafından hazırlanan *Mecelle*'nin "Beyyinat ve Tahlif" ve "Kazâ" hakkındaki son iki kitabı 26 Şaban 1293/15 Eylül 1876 tarihinde *Düstûr*'da neşredilmiş ve yürürlüğe girmiştir. *Mecelle* bilindiği gibi *Osmanlı Medenî Kanunu*'dur ve İslam hukuk tarihinde fikhî kanunlaştırılmasının ilk örneğidir. Bu bakımdan sadece Türk hukuk tarihinde değil, İslam hukuk tarihinde de özel bir yere sahiptir.

Mecelle Cemiyeti'nin son faaliyetlerinden biri olarak yine bu dönemde *Katili mahûm olmayan maktûlün bulunduğu mahalle ahâlisine ne sûrette kasâme ve diyet lâzım olacağına dair Mecelle Cemiyeti müzekkeresi* görülmektedir. 3 Ramazan 1293/22.09.1876 tarihli bu müzekkerede İslam ceza hukukundaki kasâme uygulaması ele alınmıştır. *Kasâme*, bir mahallede veya köyde fâili malûm olmayan ve öldürüldüğü anlaşılan bir ceset bulunduğu anda ahaliye "Biz öldürmedik ve öldüreni de bilmiyoruz" diye yemin ettirilmesi ve diyetin toplu olarak onlara ödettirilmesidir. *Mecelle Cemiyeti*'nin diğer bir çalışması olan *l'lâmât-ı şer'iyenin isti'nâfi hakkında Mecelle Cem'iyeti'nin mazbatası* 10 Rebiülahir 1297/21 Mart 1880 tarihinde *Düstûr*'da neşredilmiştir. *Hazîne ile kişiler arasındaki ihtilaflar hakkındaki Hazîne-i celîle ile eşhâs beyninde mütehaddis da'vâlar hakkında Mecelle Cem'iyeti'nden tanzîm olunup icrâ-yı icâbâtına irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî şeref-sudûr buyurulan mazbata sûreti* 22 Muharrem 1300/3 Aralık 1882'de yürürlüğe girmiştir. *Mecelle Cemiyeti* ayrıca *Usûl-i*

maktûlün bulunduğu mahalle ahâlisine ne sûrette kasâme ve diyet lâzım olacağına dair Mecelle Cemiyeti müzekkeresi. In this memorandum, dated 3 Ramadan 1293/22 September, 1876, the practice of kasâme was for the first time dealt with in Islamic penal law. *Kasâme* is the testimony of the people of a neighborhood or village that when an unknown body has been found dead, and it is understood that the person was murdered in that locale, that: "We did not kill this person and do not know who did"; the local people then pay the blood money as a community. Another task of the *Mecelle Cemiyeti* was the *l'lâmât-ı şer'iyenin isti'nâfi hakkında Mecelle Cem'iyeti'nin mazbatası*, published in the *Düstûr*, dated 10 Rebiülahir 1297/21 March 1880. For conflicts between people and the treasury *Hazîne-i celîle ile eşhâs beyninde mütehaddis da'vâlar hakkında Mecelle Cem'iyeti'nden tanzîm olunup icrâ-yı icâbâtına irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî şeref-sudûr buyurulan mazbata sûreti* was put into legislation on 22 Muharrem 1300/3 December 1882. The *Mecelle Cemiyeti* also prepared a draft under the name *Usûl-i Muhâkeme-i Medeniyye*. This draft later formed the basis of the *Usûl-i Muhâkeme-i Hukukîyye Kanunu*. It is likely that with the influence of laws taken from the West the activities of the *Mecelle Cemiyeti* gradually decreased and the cemiyet was dissolved to be reconvened in 1306/1889 (although this did not happen).

From the 1879 Judicial Reforms: The Mehâkim-i Nizâmiyye Teşkilat Kanunu (Law of the Organization of the Main Courts)

In their totality, the 1879 Reforms, which were begun by the minister of justice, Said Pasha, introduced many regulations. One of these was the *kanun-i muvakkat*. This law, which was dated 19 Cemaziyelahir 1296/10 June 1879, was based on French judicial organization and established organizations that would form the basis of the Republican period. This was paramount to a copy of the 1790 *French Organizational Law*. It has been stated that Ahmed Cevdet Pasha was zealous in his efforts to use French law, as it included regulations that were in keeping with his own ideas. The courts were divided into two; the legal and penal courts. Lower courts were established in kaza (townships), sancak (provincial subdivisions) and vilayet (provinces), and the appeal decisions of the sancaks were taken under the jurisdiction of the vilayet appeal courts. The *Divân-ı Ahkâm-ı Adliye* took on

Ahmed Cevdet Paşa
(Illustration)

Muhâkeme-i Medeniyye adıyla bir taslak da hazırlamıştır. Bu taslak daha sonra *Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanunu*'na temel oluşturacaktır. Batı'dan alınan kanunların da tesiriyle olsa gerek Mecelle Cemiyeti'nin faaliyetleri giderek azalmış ve cemiyet 1306/1889'da tekrar toplan(ma)mak üzere tatil olunmuştur.

1879 Adliye Reformlarından:

Mehâkim-i Nizâmiyye Teşkilat Kanunu

Adliye Nazırı Said Paşa'nın başlattığı 1879 Reformları cümlesinden olmak üzere pek çok düzenleme yapılmıştır. Bunlardan biri de nizamiye mahkemelerinin teşkilatı hakkındaki kanun-i muvakkattir. Fransız adliye teşkilatını örnek alan 19 Cemaziyelahir 1296/10 Haziran 1879 tarihli bu kanun, Cumhuriyet dönemi adliye teşkilatının temelini oluşturan düzenlemelere yer vermiştir. Kanunun bir kısmı Cumhuriyet'in ilk yıllarında da uygulanmıştır. 1790 *Fransa Teşkilat Kanunu*'nun bir kopyası gibidir. Ahmed Cevdet Paşa'nın, kendi fikirleri istikametinde düzenlemeler ihtiva eden bu kanunun iktibasında gayreti olduğu ifade edilir. Mahkemeler hukuk ve ceza mahkemeleri olarak ikiye ayrılmış; kaza, sancak ve vilâyetlerde bidayet mahkemeleri kurulmuş, vilâyetlerdeki istinaf mahkemelerinde sancak mahkemelerinin kararlarının istinaf yoluyla görüleceği hüküm altına alınmıştır. Divân-ı Ahkâm-ı Adliye, Mahkeme-i Temyiz adını almıştır. Daha sonraları 1887 senesinde yapılan tadilatla

the name the Mahkeme-i Temyiz (court of appeal). Later, in an amendment introduced in 1887, a petition office was added to the Mahkeme-i Temyiz. Thus, the Appeal Court was separated into legal, penal and petition divisions.

The quarrels about how the duties and authorities were shared between the main court and the Shariat courts never seemed to end. Even though the *Mehâkim-i şer'iyye ile nizâmiyyenin tefrîk-i vezâifi hakkında irâde-i seniyye*, dated 1305/1887, and the *Mehâkim-i nizâmiyyece taht-ı hükme alman hukuk-i şahsiye da'vâlarının mehâkim-i şer'iyyede men'-i istimâ'ı hakkında irâde-i seniyye* and the *Tefrîk-i Vezâif Nizâm-nâmesi* (regulation concerning the differentiation of duties), dated 1332/1914, tried to deal with this problem, a satisfactory solution was not found.

The post of müdde'î-i umûmîlik (public prosecutor), the foundations of which were established in 1864, to be institutionalized in the 91st article of the 1876 *Constitution*, was systematized with this law. In addition, the position of court inspector was formed.

The Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kanunu (Civil Procedure Law)

The Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kanunu was put into execution on 2 Receb 1296/22 June 1879 to be implemented in the main and trade courts. This duty was originally conferred on the Mecelle Cemiyeti. The Cemiyet prepared a draft

Mahkeme-i Temyiz'e bir dilekçe dairesi ilave edilmiştir. Böylece Temyiz Mahkemesi, hukuk, ceza ve dilekçe dairelerine ayrılmıştır.

Nizamiye mahkemeleri ile şer'îye mahkemeleri arasında görev ve yetki ihtilafları neredeyse hiç bitmemiştir. 1305/1887 tarihli *Mehâkim-i şer'îyye ile nizâmîyyenin tefrîk-i vezâîfi hakkında irâde-i seniyye*, 1327/1909 tarihli *Mehâkim-i nizâmîyyece taht-ı hükme alman hukuk-i şahsiye da'vâlarının mehâkim-i şer'îyyede men'-i istimâ'i hakkında irâde-i seniyye* ve 1332/1914 tarihli *Tefrîk-i Vezâif Nizâm-nâmesi* ile meselenin haline çalışılmışsa da tam anlamıyla bir çözüm bulunamamıştır. Temeli 1864 yılında atılan ve 1876 Anayasası'nın 91. maddesiyle anayasal bir kurum haline gelen müdde'î-i umûmîlik yani savcılık bu kanunla sistemleştirilmiştir. Ayrıca adliye müfettişlikleri teşkil edilmiştir.

Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kanunu

2 Receb 1296/22 Haziran 1879 tarihinde nizamiye ve ticaret mahkemelerinde uygulanmak üzere *Usûl-i Muhâkeme-i Hukûkiyye Kanunu* yürürlüğe girmiştir. Bu görev ilkin Mecelle Cemiyeti'ne tevdi edilmişti. Cemiyet de *Usûl-i Muhâkeme-i Medeniyye* adlı bir taslak hazırlamış idi. Ancak Şûrâ-yı Devlet'in, Fransız ve İtalyan kanunlarından da yararlanarak yeni bir metin ortaya çıkarması üzerine Mecelle Cemiyeti taslağı sahiplenmekten vazgeçmiştir. Kanunda yine de Mecelle Cemiyeti'nin hazırladığı taslak hâkim olmuştur. Bu itibarla, yaygın kanaatin aksine, iktibas yoluyla alınan kanunlardan sayılması isabetli değildir.

Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu

5 Receb 1296/25 Haziran 1879 tarihli *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu*, Fransız Ceza Usul Kanunu'ndan iktibas edilmiştir. Kanunda kısa bir süre önce tesis edilmiş olan savcılık kurumuna ayrıntılı olarak yer verilmiştir. İstinaf mahkemeleri nezdinde, cinayet davalarında görev yapacak, üç mahkeme üyesinden oluşan Hey'et-i İthâmiyye teşkil edilmiştir.

İcra Hukuku Kanunu

27 Cemaziyelahir 1296/17 Haziran 1879 tarihli *İ'lâmât-ı hukûkiyyenin sûret-i icrâsına dâir kanun* dönemin icra hukukunun temelini oluşturmuştur. Kanun gereği şer'îye mahkemeleri de dâhil olmak üzere bütün hukuk mahkemelerinden verilen kararların icrası vazifesi, mahkeme başkanlarına ve bunlara bağlı

called the *Usûl-i Muhâkeme-i Medeniyye*.

However, the Council of State abandoned the draft of the Mecelle Cemiyeti when a new text was created, drawn from French and Italian laws. However, in law it was once again the draft of the Mecelle Cemiyeti that was dominant. It would not be accurate to consider this as an adapted law, despite the widespread idea that it is.

Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu (The Penal Procedure Law)

The *Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanunu*, dated 5 Receb 1296/25 June 1879, was extracted from the French Penal Procedure Law. In the law, details were given about the office of the prosecutor, which had been established only shortly before. The Hey'et-i İthâmiyye, formed of members of the three courts, would carry out murder trials under the jurisdiction of the appeal court.

İcra Hukuku Kanunu

(The Law of Enforcement)

The *İ'lâmât-ı hukûkiyyenin sûret-i icrâsına dâir kanun*, dated 27 Cemaziyelahir 1296/17 June 1879 formed the basis of the execution of the law for the period. The duty of executing the decisions made by all the law courts, including the Shariat laws, was given to the heads of the court and the executive directors who were affiliated with the former. The procedure and conditions of repossession were laid out here.

The Protestant Congregation Regulation

After the Tanzimat, with the abolition of the prohibition of changing sects between Christians, which was a result of the efforts of Britain, Germany and America, on 7 Rebiulevvel 1295/11 March 1878 the *Protestan Cemâati Nizâm-nâmesi Esasîsi* (*The Fundamental Regulation of the Protestant Congregation*) was published; the Protestants were now recognized as a *millet* (nation).

INSTITUTIONS

The Notary Institution

With the *Ticaret ve Deâvî Kalemî Nizâm-nâmesi*, dated 1868, all forms of special legal procedures were granted to the ratification, arrangement, transmission and commercial courts, while the translation of documents was given to the Ticaret Nezareti, which had been established in connection with the Deâvî Kalem. The *Mukâvelât Muharrirleri Nizâm-nâmesi* (regulation of the notary public), dated 15 February 1296/4

İlk Meclis-i Mebusan'ın toplandığı ve Adliye Nezareti olarak da kullanılan bina
The building in which the first Meclis-i Mebusan was convened and which was used as the Ministry of Justice

(Frasca)

icra müdürlerine verilmiştir. Haciz prosedürü ve şartları tanzim edilmiştir.

Protestan Cemaati Nizamnâmesi

İngiltere, Almanya ve Amerika'nın çabaları ve Tanzimat'tan sonra Hıristiyanlar arasında mezhep değiştirme yasağının da kaldırılması ile 7 Rebiulevvel 1295/11 Mart 1878 tarihinde *Protestan Cemâati Nizamnâme-i Esasîsi* neşredildi ve Protestanlar artık bir *millet* olarak kabul edildi.

KURUMLAR

Noterlik kurumunun tesisi

1868 tarihli *Ticaret ve Deâvî Kalemî Nizamnâmesi* ile her tür özel hukuk muamelesinin tasdiki, tanzimi, tebliği ve ticaret mahkemelerine verilecek evrakın tercümesi işi Ticaret Nezareti'ne bağlı olarak kurulan Deâvî Kalemî'ne verilmişti. 15 Şaban 1296/4 Ağustos 1879 tarihli *Mukâvelât Muharrirleri Nizamnâmesi* ile noterlik yapmak üzere mukâvelât muharrirliği teşkil edildi. Muharrirler, bidayet mahkemesinde vazife yapacak, bidayet mahkemesi bulunmayan yerlerde noterlik vazifesini mahkeme kâtipleri deruhte edecekti. Daha sonra 22 Cemaziyelahir 1305/5 Mart 1888 tarihinde Mukâvelât muharrirlerinin sûret-i intihâb ve ta'yîni hakkında nizamnâme yürürlüğe girdi.

Adliye Nezareti'nin kuruluşu

Adliye Nezareti'nin kurulmasından evvel bu nezâretin görevleri önce kazaskerlik, sonra şeyhülislamlik makamlarınca yerine getirilmekte idi. Adliye Nezareti'nin kuruluş tarihinde bir belirsizlik olduğu görülür. Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye'nin 1870 tarihinde nezarete çevrilmesiyle kurulduğu ifade edilmekte ise de bu doğru olmasa gerektir. 1875 senesine ve 1876 senesinin ilk aylarına ait belgelerde Adliye Nezâreti ibaresi yer aldığına göre nezaretin II. Abdülhamid'den önce tesis edildiği anlaşılmaktadır. Adliye Nezareti'nin kuruluşu geniş bir zamana yayılmıştır, demek belki daha isabetli olacaktır. *Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nin ve devâir-i merbûtesinin vezâifî nizamnâmesinin Düstûr'daki tarihi* 29 Cemâziyelevvel 1296/21 Mayıs 1879'dur. Bu tarih nizamnamenin değil, Şûrâ-yı Devlet mazbatasının tarihidir. İrade tarihi 11 Cemaziyelahir 1296/1 Haziran 1879 olduğuna göre bu tarihe itibar etmek gerekir. Bu nizamnameyle Adliye Nezareti'nin teşkilat yapısı ve teşkilat birimlerinin görevleri ortaya konmuştur. O zamana kadar Hariciye

August 1879, established the office of mukâvelât muharrir (public notary) to carry out the relevant duties. The notaries would carry out their duties in the lower courts; in places where there were no lower courts the court clerks would take on the duties of notary. Later, the Mukâvelât muharrirlerinin sûret-i intihâb ve ta'yîni hakkında nizamnâme was put into effect.

The Establishment of the Adliye Nezareti (Ministry of Justice)

Before the establishment of the Adliye Nezareti, the duties of this ministry were first performed by the posts of the kazasker and then the sheikh-ul-Islam. There is confusion about the date of the establishment of the Adliye Nezaret. It is stated that the transformation of the Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye into a ministry happened in 1870, and this is probably not true. As the phrase Adliye Nezâreti is used in documents dating from 1875 and the first months of 1876, this leads us to understand that the ministry was established before the era of Abdülhamid II. It would perhaps be more accurate to state that the establishment of the Ministry of Justice was spread over a wide range of time. The date of the *Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nin ve devâir-i merbûtesinin vezâifî nizamnâmesi* in the Düstûr is 29 Cemâziyelevvel 1296/21 May, 1879. This is not the date of the regulation, but rather the date of its ratification by the Council of State. As the date of the decree is 11 Cemaziyelahir 1296/1 June 1879, this date should be taken into consideration. With this regulation the structure of the organization of the Adliye Nezareti and the duties of the units of the organization were established. The Mezâhib Dairesi (Office of Sects/Non Muslims), which until this time had been affiliated with the Foreign Office, was thus annexed to the Adliye Nezareti and contact with non-Muslim spiritual leaders and the Foreign Office thus came to an end. The military courts were connected to this; sometime later Ahmed Cevdet Pasha was brought to the ministry of the Adliye. The regulation for the second arrangement was prepared in 1911. In this period, foreign legal experts were appointed as advisors; the appointment of Count Ostrorog as the first advisor led to heated discussions in the Lower Parliament.

The Establishment of the İstinaf (Appeal Court)

The basis of the appeal court was laid with the 1864 Vilâyet Nizamnâmesi and developed with

Nezaretî'ne bağlı bulunan Mezâhib Dairesi de böylece Adliye Nezaretî'ne ilhak edilmiş ve Hariciye Nezaretî'nin, gayrimüslim ruhanî reisleri ile muhatap olma durumuna son verilmiştir. Nizamiye mahkemeleri de buraya bağlanmış ve bir süre sonra Ahmed Cevdet Paşa Adliye nazırlığına getirilmiştir. Adliye Nezaretî'nin ikinci teşkilat nizamnamesi 1911'de hazırlanmıştır. Bu dönemde yabancı hukukçular da müşavir olarak görev almış ve Kont Ostorog'un ilk müşavir olarak atanması üzerine Meclis-i Mebusan'da tartışmalar yaşanmıştır.

İstinaf mahkemelerinin kuruluşu

1864 Vilâyet Nizamnâmesi ile temelleri atılan istinaf yargılaması, 1879 Reformları ile ve *Mehâkim-i Nizâmiyye Teşkilât Kanunu* ile geliştirilmiştir. Mecelle'nin 1838. maddesinde sözü edilen istinaf yargılaması için kurulan mahkemeler, bidayet mahkemeleri ile Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye (bugünkü Yargıtay) arasında ikinci kademe yargı mercii olarak teşkilatlandırılmıştır. İstinaf mahkemeleri 1924 senesinde çıkarılan 469 sayılı *Mehâkim-i şer'iyenin ilgasına ve mehâkimin teşkilâtına ait*

the 1879 Reforms and the *Mehâkim-i Nizâmiyye Teşkilât Kanunu*. The courts that were established for appeals are mentioned in the 1,838th article of the Mecelle; there is the court of the first instance and the Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye, which was established as a secondary judicial authority. The appeal court was abolished in 1924 with No. 469 *Mehâkim-i şer'iyenin ilgasına ve mehâkimin teşkilâtına ait ahkâmı muaddil kanun*. These courts were re-introduced with the contemporary judicial organization.

The Establishment of the Mekteb-i Hukuk (Law School)

After the efforts to establish law schools like the Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Kavanîn, the Nizâmât Dershanesi and the Mekteb-i Sultanî Hukuk Mektebi in the era of Abdülhamid, the Hukuk Mektebi was opened. The efforts to establish the Mekteb-i Hukuk were begun by Grand Vizier Mehmed Esad Safvet Pasha and the matter was presented to Abdülhamid II. The sultan personally changed the establishment project and made some additions and extractions before approving the establishment of the Mekteb-i Hukuk

II. Abdülhamid'in devlet arması

State coat of arms from the era of Abdülhamid II
(MSA)

ahkâmı muaddil kanun ile kaldırılmıştır. Bu mahkemeler yargı teşkilatımıza tekrar girmek üzere dir.

Mekteb-i Hukuk'un kuruluşu

Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Kavânîn ve Nizâmât Dershanesi ve Mekteb-i Sultanî Hukuk Mektebi gibi hukuk okulu kurma teşebbüslerinden sonra II. Abdülhamid devrinde Hukuk Mektebi açılmıştır. Mekteb-i Hukuk'un kurulması çalışmalarına Sadrazam Mehmed Esad Safvet Paşa başladı. Konu II. Abdülhamid'e arz edildi. Padişah, kuruluş lâyihasına bizzat müdahale edip bazı eklemeler ve çıkarmalar yaparak Mekteb-i Hukuk'un kurulmasını onayladı (7 Kasım 1878). Bugünkü İstanbul Hukuk Fakültesi'nin nüvesi sayılan okul, İstanbul'da, Adliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuş oldu. Okulun nizamnamesi 11 Zilkade 1295/7 Kasım 1878 senesinde neşredildi. 1878 senesi boyunca altyapısı oluşturulmaya çalışılan okul 17 Haziran 1880'de açılabilir. Ahmed Cevdet Paşa açılış konuşmasını yaptı ve açılış dersinde *Mecelle*'nin ilk maddesinde yer alan fıkıh ilminin tarifi üzerine konuştu. 1881 yılında Mekteb-i Sultanî Hukuk Mektebi, Mekteb-i Hukuk'a katıldı. Cevdet Paşa'nın ifadesiyle "Mekteb-i Sultanî'de Fransız lisanına ve Fransa kanunlarına ehemmiyet verilmekte olup Mekteb-i Hukuk'ta ise maksad-ı esasî, lisân-ı Osmanî ve ilm-i fikihtir".

Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi'nin kuruluşu

II. Abdülhamid tahta çıktığında özellikle 1854'ten beri alınan borçlardan bunalmış bir mali idare ile karşılaştı ve mali reformlar yapmaya girişti. 1875 moratoryumu ile durdurulan ödemelerin başlatılmasını amaçlayan sultan borçlar meselesi nedeniyle uluslararası bir komisyon kurulmasından ve İngilizlerle Fransızların yönetime müdahale etmesinden endişeli idi. Öncelikle Osmanlı Bankası'na ve Galata bankerlerine olan borcun ödenebilmesi için altı vergi gelirinin tahsis edildiği Rûsûm-ı Sitte İdaresi oluşturuldu. Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi'ne giden yol böylece açılmış oldu. Yabancı alacaklı temsilcileriyle Osmanlı hükümeti temsilcileri arasında 28 Muharrem 1299/20 Aralık 1881 tarihinde anlaşmaya varıldı. Anlaşma sonucu yayınlanan ve *Muharem Kararnamesi* diye de adlandırılan kararname ile Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi kurulmuş oldu. Hukuken Osmanlı maliyesinin bir dairesi olan Duyûn-ı Umûmiyye, uygulamada

(7 November, 1878). This school, considered to be the nucleus of the Istanbul Law Faculty, was established in Istanbul in affiliation with the Ministry of Justice. The regulations of the school were published on 11 Zilkade 1295/7 November 1878. There were attempts to establish the foundations of the school throughout 1878, but the school was finally opened on 17 June, 1880. Ahmed Cevdet Pasha made the opening speech and in the opening lesson he gave a lecture on the definition of fiqh; this can be found in the first article of the *Mecelle*. In 1881 the Mekteb-i Hukuk joined the Mekteb-i Sultanî Hukuk Mektebi. In the words of Cevdet Pasha "In the Mekteb-i Sultanî the French language and the French laws are given importance, while in the Mekteb-i Hukuk the language used is Ottoman, and the law is fiqh."

The Establishment of the Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi

When Abdülhamid II came to the throne he faced a financial administration that was exhausted by earlier debts, particularly those from after 1854; thus he undertook to make financial reforms. The sultan established an international commission to deal with debts and to restart the payments that had been stopped with a moratorium in 1875; this move was due to a fear of French and British interference. First of all, in order to pay the debts to the Ottoman Bank and the Galata bankers, the income from the gold tax was allocated to form the Rûsûm-ı Sitte İdaresi. Thus, the road that led to the Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi was embarked on. An agreement between the representatives of foreign creditors and the representatives of the Ottoman government was reached on 28 Muharrem 1299/20 December 1881. The Duyûn-ı Umûmiyye İdaresi was established with the publication of the regulation known as the *Muharem Kararnamesi*. It should not be overlooked that the Duyûn-ı Umûmiyye, which was legally the financial Ottoman Office, was an international institution that was free in its applications.

OTHER MATTERS

This subject would not be complete if we did not discuss the Yıldız Mahkemesi. The Yıldız Mahkemesi was a court that was established to prove that Sultan Abdülaziz's death was a murder and to punish the perpetrators. In the decisions announced in 1881, Midhat Pasha, Damad Mahmud Celaledin Pasha, Damad Nur

ise serbest hareket eden, uluslararası bir kuruluş görünümü arz etmekte idi.

DİĞER HUSUSLAR

Yıldız Mahkemesi'nden bahsedilmezse konu eksik kalır. Yıldız Mahkemesi, Sultan Abdülaziz'in ölümünün cinayet olduğu kanaatiyle ve faillerin cezalandırılması amacıyla kurulmuş bir mahkemedir. 1881'de açıklanan kararlarda Midhat Paşa, Damad Mahmud Celaleddin Paşa, Damad Nuri Paşa ve diğer bazı kimseler idama mahkum edilmiş ancak cezaları II. Abdülhamid tarafından Tâif Kalesi'nde müebbet hapse çevrilmiştir. 14 Şubat 1878'den 17 Aralık 1908'e kadar yasama meclisi faal olmadığından bu dönemde çıkarılan kanunlar hep kanun-i muvakkat uzantılıdır. Bunun zaman zaman "geçici kanun" şeklinde anlaşıldığı ve bu yönde kanaat belirtildiği görülmektedir ki bu hatalıdır. Kanun-i muvakkat tabirinden bir nevi "kanun hükmünde kararname" anlaşılmalıdır. "Muvakkat kanun" denilmesi, ileride açılacak olan Meclis-i Mebusan'ın tasdikine bırakılmış olmasındandır.

1877'de Memurîn Kalemi Müdürlüğü ve 1879'da Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurularak memurlara ait bilgiler düzenli şekilde kaydedilmeye başladı. 1881'de çıkarılan ve 1884'te değiştirilen *Memûrîn-i Mülkiye Terakkî ve Tekâüd Karamânesi*'yle memurların terfi ve emeklilik konuları düzenlendi. Yönetimde unvan ve elkab

Pasha and some other people were given the death penalty; however, these punishments were commuted to life imprisonment in Tâif Castle. From 14 February 1878 until 17 December 1908 the judicial council was not active, and the laws that were promulgated in this period were all extensions of the kanun-i muvakkat (provisory laws). However, the view that is occasionally put forward that these were "temporary laws" is not correct. The phrase "muvakkat kanun" refers to a law that was to be confirmed by the Parliament when it would convene. Information about civil servants started to be regularly recorded with the establishment of the Memurîn Kalemi Müdürlüğü (Directorate of the Office of Civil Servants) and with the Sicill-i Ahvâl Komisyonu (Commission of the Records of Events). The *Memûrîn-i Mülkiye Terakkî ve Tekâüd Karamânesi*, which was promulgated in 1881 and changed in 1884, dealt with the promotion and retirement of civil servants. The titles used in administration were simplified. With the aid of the provincial committees, the nobles began to take a role, although limited, in the administration.

The other laws and regulations that are relevant to this date, but which we will not examine here are: the *Idâre-i Umûmiyye-i Vilâyât Nizamnâmesi* (Regulation of the Administration of Provinces) of 1871, which extended the *Vilâyet Nizamnâmesi* (Regulation of Provinces) of 1864, the *Dersâadet*

Hukuk Mektebi
Law School

Yıldız Mahkemesi'ndeki yargılama sonucu sürgüne gönderilmesine karar verilen Midhat Paşa'nın, kendisini bekleyen vapura gidişi

Midhat Pasha, who was exiled after being judged at the Yıldız Court, departing on a steamboat

(Illustration)

sadeleştirildi. Taşra meclisleri vasıtasıyla eşraf sınırlı da olsa yönetime katılmaya başladı. Burada inceleyemeyeceğimiz diğer bazı kanun ve düzenlemeler de şunlardır: 1864 tarihli *Vilâyet Nizamnâmesi*'ni geliştiren 1871 tarihli *İdâre-i Umûmiyye-i Vilâyât Nizamnâmesi*, *Dersaadet Belediye Kanunu*, *Vilâyât Belediye Kanunu*, *İhtirâ Beratı Kanunu*, *Âsâr-ı Atıka Kanunu*, *Murabaha Nizamnâmesi*, *Mürûr Nizamnâmesi*, *Patente Nizamnâmesi*, *Ma'âdin Nizamnâmesi*, *Üserâ-yı zenciiyye ticaretinin men'ine dâir kanun*, *Ta'til-i eşgâl cem'iyetleri hakkında kanun*.

Son Söz

Özellikle 1876 Anayasası ve 1879 Reformları hukuk hayatını derinden etkilemiş ve Cumhuriyet'e de uzayan izler bırakmıştır. Büyük oranda Batı baskısından kurtulmak için girişilen bu kanunlaştırma faaliyetleri ironik biçimde Batı'dan destek görmemiş ve mesela kapitülasyonların kaldırılmasına veya sınırlandırılmasına yardımcı olmamıştır. Hukuk hayatında düalizm devam etmiştir. Yine de Cumhuriyet dönemi hukukunu hazırlayan öncüller olarak olumlu bir yönü de vardır. Yazıyı sonlandırırken II. Abdülhamid'in hukuk ve hukukçulara yaklaşımı hakkında bazı notlara yer verilmesi yararlı olacaktır. Padişahın hukuki meselelere ve hâkimlerin işlerine müdahil olmamada azami titizlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Mütalaa beyanı konulu arzların "Şevketmeâb efendimiz hazretleri adliyyeye

Belediye Kanunu (The Council Law), the *Vilâyât Belediye Kanunu* (The Provincial Council Law), the *İhtirâ Beratı Kanunu* (The Creation of Charter Law), the *Âsâr-ı Atıka Kanunu* (The Ancient Monuments Law), the *Murabaha Nizamnâmesi* (Usury Regulation), the *Mürûr Nizamnâmesi* (Transit Regulation), the *Patente Nizamnâmesi* (Patent Regulation), the *Ma'âdin Nizamnâmesi* (Mining Regulation), the *Üserâ-yı zenciiyye ticaretinin men'ine dâir kanun* (Law Concerning the Prohibition of Black Slaves Trade), and the *Ta'til-i eşgâl cem'iyetleri hakkında kanun* (Law on Guild Strikes).

Conclusion

The 1876 Constitution, and in particular, the 1879 Reforms had a great impact on legal life; this situation continued until the Republican period. These legislative activities, which, to a large extent, were taken up in response to pressure from the West, ironically did not receive support from the West; this situation was not helped by the abolition or limitation of concessions. The dual aspect in legal life continued. However, there was a positive aspect in that the way had been paved for legislation in the Republican period.

It would be beneficial in concluding this article to mention some of the attitudes of Abdülhamid II to the law and legislators. It can be understood that the sultan took great pains not to interfere in legal matters or with the judges. In response

müdâhale buyurmadıklarından bu bâbda bir güne mütâlaa beyan olunmayarak evrâkın öylece gönderilmesi” kaydıyla iade edildiği görülmektedir. Başkâtip Tahsin Paşa da hatıralarında padişahın müdahale etmediği tek alanın adliye olduğunu belirtmektedir.

II. Abdülhamid idam cezalarını çoğunlukla uygulamamıştır. Örfî idare mahkemelerinin verdiği cezalar da dâhil, sadece birkaç idam cezasını tasdik etmiş, diğerlerini müebbede ya da on, on beş senelik hapis cezasına çevirmiştir. Devri idam cezasının en az uygulandığı devir olma özelliği de taşır.

Sultanın, hukuk terimlerinin mahallinde sarf edilmesine önem verdiği, taslakları hazırlayanları bu yönde zorladığı, hukukî metinlerin özenle tercüme ve kontrol edildikten sonra neşredilmesine dikkat ettiği de belirtilmelidir. Kanun hükmünde sayabileceğimiz iradelere padişahların imza atması II. Abdülhamid ile başlamıştır. Bunu yabancı devlet hükümdarlarına gönderilen nâmelerde görmek mümkündür.

Mecelle Cemiyeti’ni ilga etmesi ve devrin en büyük hukukçusu Ahmed Cevdet Paşa’dan bir hukukçu olarak daha fazla istifade etmemesi tenkit edilebilir. Ancak her bakımdan zor şartlar altında bulunan devleti yönetmenin, ideale ulaşmayı zorlaştırdığının da farkında olunmalıdır.

to statements of opinion we can see that he stated: “Şevketmeâb efendimiz hazretleri adliyyeye müdâhale buyurmadıklarından bu bâbda bir güne mütâlaa beyan olunmayarak evrâkın öylece gönderilmesi”. When it was asked for an imperial recommendation to be given on legal matters, the answer from the imperial Office was: “Our sultan does not want to interfere in legal issues, which is why the petition should be sent back as it comes.” In his memoirs, Chief Secretary Tahsin Pasha states that the only area in which the sultan did not interfere was the judiciary. Abdülhamid did not implement most of the death penalties. Including the penalties imposed by the martial law courts, only a few death penalties were confirmed, while the others were commuted to life imprisonment or to fifteen years of jail time. This era has the characteristic of being the era in which the death penalty was implemented the least.

It should be stated that the sultan gave importance to employing local legal terms, that he forced the drafts to be prepared accordingly and that he was concerned with the careful translation of legal texts, which were only to be published after being checked. The signing of edicts, which can be considered under the heading of legal rulings, began with Abdülhamid II. It is possible to see this in the letters that were sent to the rulers of foreign states.

He could be criticized for the abolition of the Mecelle Cemiyeti and his failure to make more use of Ahmed Cevdet Pasha, the greatest legal mind of the age. However, one should be aware that the sultan had great difficulty in achieving his ideas for the administration of the state, and that what he did achieve took place under extremely difficult conditions.

Translation: Zeynep (Jane Luis) Kandır

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA / SELECTED SOURCES

Akman, Mehmet, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I: I. Tertip Düstür’un Tarihi Fihrist ve Dizini”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları-Journal of Turkish Legal History*, sy. 3, (2007), s. 67-224.
Akyıldız, Ali, “II. Abdülhamid’in Çalışma Sistemi, Yönetim Anlayışı ve Bâbîâlî’yle (Hükümet) İlişkileri”, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İst. 2004.
Aydın, M. Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, 7. bs., İst. 2009.
Bozkurt, Gülnihal, *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi: Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci*, Ank. 1996.

Demirel, Fatmagül, *Adliye Nezareti Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)*, İst. 2008.
Ekinci, Ekrem B., *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, İst. 2004.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Midhat Paşa ve Yıldız Mahkemesi*, Ank. 1967.
Üçok, C.-Mumcu, A.-Bozkurt, G., *Türk Hukuk Tarihi*, 12. bs., Ank. 2007.
Varol, Özge, *II. Abdülhamid Döneminde Duyun-u Umumiye İdaresinin Kuruluşu ve İşleyişi*, A.Ü., yüksek lisans tezi, 2007.
Yörük, Ali Adem, *Mekteb-i Hukuk’un Kuruluş ve Faaliyetleri (1878-1900)*, M.Ü., yüksek lisans tezi, 2008.